

Društveni izlet na Dolenjsko

V letu 2017 smo se v Muzejskem društvu Škofja Loka odločili, da bomo spet odkrivali lepote, znamenitosti in zanimivosti slovenske dežele. Naš osnovni cilj je bil obisk Dolenjske s sprehodom po sledih nekdanje freisinške posesti in ogledom razstave o jantarju v Dolenjskem muzeju v Novem mestu.

Na pot smo odšli v soboto, 23. 9. 2017, ob 7. uri, s parkirišča v nekdanji vojašnici. Z vremenom smo imeli srečo, saj nas je že zjutraj pozdravilo sonce, ki nas je potem spremljalo cel dan in nas prijetno grelo. Kot je v zadnjih letih že v navadi, sta za izvedbo izleta in dobro počutje vseh udeležencev poleg predsednika muzejskega društva Aleksandra Igličarja skrbela Jože Štukl in Mirjam Jezeršek. Jože Štukl je poleg priprave načrta poti pripravil poglobljeno strokovno zgodovinsko razlago posameznih segmentov poti, medtem ko je bila Mirjam Jezeršek odgovorna za izvedbo izleta ter nas seznanjala s številnimi geografskimi značilnostmi krajev na naši poti.

Prvi postanek je bil v **Dolenjskem muzeju v Novem mestu**, kjer smo si ogledali veliko arheološko razstavo *Jantar – dragulji Baltika*. Ob strokovnem vodstvu smo se seznanili z bogastvom jantarja – fosilizirane rastlinske smole raz-

Ogled »jantarne sobe« v Dolenjskem muzeju.
(foto: Jože Štukl)

ličnih izumrlih dreves, predvsem iglavcev, ki so uspevala v vlažni trop-ski klimi. Nastal je pred več 10 milijoni let v specifičnih razmerah, ko so zaradi klimatskih sprememb izginili obsežni gozdovi. Reke so v velike delte naplavljele ostanke lesa, jih odlagale v obalnih lagunah ter prekrivale z nanosi. Brez dostopa zraka se je les spremenil v lignit, smola pa v jantar. Specifična teža jantarja je nekoliko večja od teže sladke vode, zato jantar v njej potone, medtem ko v slani vodi

plava. Ker je razmeroma mehak, ga je lahko obdelovati. Njegova pomembna lastnost je, da se z drgnjenjem naelektri, kar je z njegovim bleščečim videzom v vseh časovnih obdobjih v ljudeh zbuvalo občudovanje in verovanje v njegovo nadnaravno moč.

Jantar je lahko prosojen, marmoriran ali pa ima različne vključke, pogosto dele rastlin ali majhnih živali, predvsem insektov. Najdeni kosi so različnih velikosti in teže. Barvna lestvica sega od mlečno bele do vseh odtenkov rumene, oranžne, rdeče in rjave. Nahajališča jantarja so v različnih predelih sveta. Najdemo ga v srednjem Podonavju, na Apeninskem polotoku in Siciliji, v Švici, Romuniji in Franciji, največja nahajališča v Evropi pa so na jugovzhodnih obalah Baltika, delno tudi na južnih obalah Skandinavije. V Sloveniji nahajališč jantarja ni, le v velenjskem rudniku lignita občasno najdejo manjše kose rumenega jantarja. Zunaj Evrope so večja nahajališča še v Sibiriji, Burmi ter Srednji in Južni Ameriki, Kanadi in Libanonu. Danes večino jantarja pridobivajo ob Baltiku, v Dominikanski republiki in nekaterih predelih Mehike.

Starodavna ljudstva so verjela, da ima jantar nadnaravne lastnosti. Predmete iz njega so uporabljali v magičnih obredih, amulete so nosili za zaščito pred boleznimi in smrtjo v bitki. Verjeli so, da jantar odvrča nesrečo, prežene bolezen iz telesa in privlači srečo.¹

Jantar je v naše kraje od nekdanj prihajal predvsem z Baltika. Postal je zelo zaželeno trgovsko blago po vsej Evropi, še posebej v prostoru Sredozemlja, kjer so nastale prve visoke kulture. Trgovci so tako tržišča na jugu oskrbovali z velikimi količinami jantarja in sčasoma se je ustalila stalna trgovska pot, ki so jo v novejšem času poimenovali *jantarna pot*. Od baltske obale je vodila do severne jadranske obale, od koder je jantar potoval do južne Italije, Grčije, Črnega morja, Sirije in Egipta. Jantarna pot pa ni bila strogo načrtovana, ampak je bilo to dokaj široko območje, ki je povezovalo izhodišče – baltsko obalo – in ciljno območje severnega Jadrana. V času od bronaste dobe do antike se je trasa poti nenehno spreminjala in ustvarjala nove krake in smeri, osnovni koridor pa je ostajal nespremenjen. V mlajši kameni in bronasti dobi je jantarna pot po severni strani zaobšla prostor jugovzhodnih Alp in jadransko obalo dosegla po severno-italijanskem ozemlju. To se je spremenilo v času železne dobe, ko je glavni del poti prečkal Slovenijo in pri Ogleju zavil do izliva Pada. Na Dolenjskem se v tem času jantar pojavlja v zelo velikih količinah v obliki končnih izdelkov in tudi kot surovina.²

Najstarejši doslej v Sloveniji najden predmet, izdelan iz jantarja, je ogrlica s 13 jagodami, ki je bila shranjena v tulu bronaste sekire in izvira iz zakladne najdbe z Debelega vrha nad Predgradom na Kočevskem. Ogrlica, izdelana je iz baltskega jantarja, sodi v zgodnjo kulturo žarnih grobišč in je datirana na prehod iz 12. v 11. stoletje pr. Kr.

1 Križ, *Jantar : dragulji Baltika*, str. 15–19.

2 Križ, *Jantar : dragulji Baltika*, str. 27–31.

Jantarni izdelki se na Slovenskem ponovno pojavijo šele v starejši železni dobi, kjer so od 8. do 4. stoletja pr. Kr. praviloma prisotni v ženskih grobovih, izjemoma se pojavljajo tudi v moških. Za razliko od starejše je bilo v obdobju mlajše železne dobe, od 3. do 1. stoletja pr. Kr., izdelkov iz jantarja na Slovenskem malo.³

Trgovina z jantarjem je tudi v rimski dobi igrala pomembno vlogo. Jantar je bil v bogatih rimskih družinah dragocena in zaželeno dobrina. Vrednost posameznih izdelkov je včasih presegala ceno sužnjev. Trgovina z jantarjem je v tem času območje poljsko-litovske obale Baltika povezovala s cestno mrežo rimskega imperija, ki ga je dosegla ob Donavi pri Karnuntu (danes vas Petronell, leži med Dunajem in Bratislavo). Od tam je čez današnje slovensko ozemlje – mimo Ptuja, Celja in Ljubljane – vodila do Ogleja, kjer so jantar obdelovali in z izdelki zalagali obsežno tržišče celotnega imperija. Barbarski vpadi na rimsko ozemlje, ki so od konca 2. stoletja postajali vse pogostejši in intenzivnejši, so postopno slabili imperij in prinesli negotovost, ki je zmanjšala tudi pretok baltskega jantarja. Trgovanje z njim se je nadaljevalo tudi v srednjem veku, vendar v bistveno manjšem obsegu.⁴

Izjemno bogastvo jantarnega nakita in ostalih okrasnih predmetov iz te dragocene fosilizirane smole, prikazano na razstavi, nas je popolnoma očaralo. Po končanem ogledu smo se sprehodili še po stalnih muzejskih zbirkah, ki prikazujejo zgodovino Dolenjske od prazgodovine vse do današnjih dni. Nato smo polni novih spoznanj počasi zapustili Dolenjski muzej in se podali na ogled **Kapiteljske cerkve**, ki je ena izmed najstarejših, najlepših in tudi najbolj prepoznavnih znamenitosti Novega mesta. Nahaja se na vrhu 202 m visokega Kapiteljskega griča. Do 7. 4. 2006 se je uradno imenovala Župnijska cerkev Novo mesto – Kapitelj. Po tem datumu, ko je bila ustanovljena Škofija Novo mesto, je cerkev postala stolnica škofije in bila preimenovana v Stolnico svetega Nikolaja. Sedanja cerkvena stavba je naslednica starejše stavbe iz 14. stoletja. Sestavljata jo pravokotna ladja z zvonikom pred fasado, ki so ji okrog leta 1500 v zalomljeni osi prizidali tristrano sklenjen in križno rebrasto obokan prezbiterij, pod katerim se nahaja prostorna kripa. Ob stiku ladje in prezbiterija se na južni strani nahaja nadstropna gotska zakristija. Po požaru leta 1576 je cerkev dobila novo opremo, med katero

Iz Dolenjskega muzeja smo se podali na ogled Kapiteljske cerkve. (foto: Jože Štukl)

3 Križ, *Jantar : dragulji Baltika*, str. 33–38.

4 Križ, *Jantar : dragulji Baltika*, str. 30–31.

je najznamenitejša Tintorettova slika *Poveličanje sv. Nikolaja* iz okoli leta 1582, ki se nahaja v glavnem oltarju.⁵

Po ogledu cerkvenega kompleksa smo zapustili Kapiteljski grič in se peš skozi mesto sprehodili do avtobusa. Sledil je odmor z zasluženim malico, za katero je tako kot vsako leto poskrbelo muzejsko društvo. Pot smo nadaljevali proti **ostalinam gradu Klevevž**, ki se nahajajo nad potokom Raduljo pri Slapah pri Šmarjeti. Nekoč mogočen grad je bil upravni center freisinške dolenske posesti. Freisinška škofija je imela namreč na Dolenjskem obsežna posestva, za katera pa še vedno ni jasno, kdaj in kako jih je pridobila. Za prvo omembo teh posesti velja pogodba iz leta 1074, in sicer med freisinškim škofom Elenhardom (1053–1078) in oglejskim patriarhom.⁶ V tej listini se omenja 10 slovenskih kmetij okrog Vinjega Vrha, ki jih je freisinški škof prepustil oglejskemu patriarhu. Dogovorila sta se tudi glede desetnin in o gradnji cerkva za tamkajšnje prebivalstvo. Po tej prvi omembi pa pisni viri vse do konca 12. stoletja o freisinški dolenski posesti molčijo.

Freisinško dolensko gospostvo se je razprostiralo na obeh straneh Krke med današnjo Šmarjeto in Šmarješkimi Toplicami ter Škocjanom in Šentjernejem vse do vznožja Gorjancev. Posest ni bila enotna, zaokrožena celota, z jasno začrtanimi mejami. Razprostirala se je na področju, kjer so se križali različni interesi, in je med številnimi pomembnimi plemiškimi rodbinami prihajalo do borbe za prevlado nad tem ozemljem.

Dodaten vpliv na slabo stanje freisinške dolenske posesti je imelo razmerje freisinškega škofa do sosednjih ministerialov. Denarne zadrege, ki so škofa spremljale v 13. stoletju, so povzročile, da je moral svoja zemljišča in kmetije zastavljati raznim upnikom. Nemirni časi so še dodatno pripomogli h krhanju posesti in gospodarskemu propadu številnih kmetij. Propadanje dolenske posesti je škof skušal ustaviti z boljšo upravno povezanostjo. Koroški vojvoda mu je leta 1265 dovolil, da sme pri Slapah (ali kje drugje na svojem ozemlju) postaviti grad. Tako je dal postaviti grad Klevevž, po katerem se je kasneje imenovalo celotno freisinško dolensko gospostvo.⁷ Najstarejši del gradu je bil visok stolp, kvadratnega tlorisa. Leta 1449 so mu na vzhodni strani prizidali stanovanjski trakt, pozneje pa bivalne prostore uredili tudi znotraj prvotnega obzidja. V baroku so večji del tako nastalega dvorišča obdali z nadstropnimi arkadami. Umetnostno pomembna je bila tudi gotska s freskami poslikana kapela.

V začetku 14. stoletja je imela freisinška dolenska posest tri upravna središča. Poleg že omenjenega Klevevža na levem bregu Krke, še trg Gutenwerth ob Krki in Prežek pod Gorjanci.

Precej preglavic so škofu povzročali tudi Turki, ki so po padcu Bosne začeli vpadati na te predele. Leta 1473 so oblegali, zavzeli in požgali Gutenwerth, prebi-

5 Jaki, Novo mesto, umetnostni spomeniki, str. 37.

6 Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku*, str. 174.

7 Blaznik, *Zemljiška gospostva na območju freisinške dolenske posesti*, str. 5–11.

valstvo deloma pobili, deloma odpeljali s seboj. Turški vpadi na dolensko posest so se ponavljali vse do konca 15. stoletja in močno oteževali življenje podložnikov.

Precej skrbi so škofu povzročali tudi lastni uslužbenci – odvetniki, zakupniki in upravniki, ki so si prilaščali dele dohodka ali celo posesti. Ker je freisinška klevevska posest iz leta v leto slabela, dohodki od gospostva pa so bili vedno manjši, je škof naposled leta 1622, s soglasjem papeža in deželne gosposke, posestvo skupaj z gradom prodal baronu Juriju Moškoni s Šrajbarskega turna. Tako se je prekinila 600-letna povezava freisinške škofije s klevevskim ozemljem. Leta 1693 je posestvo kupil stiški samostan, ki ga je leta 1718 prodal kostanjeviškemu samostanu. Po ukinitvi samostana v času jožefinskih reform je klevevsko gospostvo leta 1794 prešlo v sklop verskega sklada. Leta 1807 je posestvo na dražbi kupil baron Franc Schweiger z Otočca, leta 1830 je bilo prepisano na Ludvika Jombarta, v polpretekli dobi pa je bilo v posesti rodbine Ulm iz Zavrča pri Ptuj. Grad Klevevž so leta 1942 partizani požgali, od nekdanje mogočne stavbe je do danes ostal le kupček ruševin.⁸

Med nadaljevanjem poti proti Kostanjevici na Krki smo se peljali skozi naselje Drama pri Šentjerneju. Tu se je na obeh straneh današnje ceste nekoč razprostiral **srednjeveški trg Gutenwerth**, ki je danes znan kot Otok pri Dobravi. Naselje je nastalo na srednjem izmed treh okljukov stare struge reke Krke med Kostanjevico in Novim mestom in je bilo naravno izjemno dobro zavarovano. Po legi je bilo podobno današnji Kostanjevici. Edina še obstoječa zgradba je cerkev svetega Nikolaja, omenjena že leta 1290. Otoško naselje pride pod freisinško posest najbrž že v drugi polovici 11. stoletja. Freisinški škofje so se za to naselje zanimali zaradi razvite železarske in usnjarske dejavnosti. V tem času se je naselje omejevalo le na nekaj stanovanjskih objektov prebivalcev, ki so se ukvarjali z omenjeno obrtno dejavnostjo. Tedaj se pojavi tudi prva zidana sakralna arhitektura. Prva listinska omemba Gutenwertha je iz leta 1251, to je skoraj 200 let po nastanku freisinške posesti na Dolenjskem. Do prve omembe foruma Gutenwerde se je primarna dejavnost tako razširila, da se je naselje, ki je prvotno nastajalo na levem bregu nekdanje struge reke Krke pri Drami, začelo širiti proti severu in je v tem času pokrilo že ves prostor do Miklavževe cerkve. V naselju se pojavi tudi vojaška posadka, ki zgradi sistem utrd. Leta 1254 je Otok postal sedež sodne oblasti, delovati je začela tudi kovnica denarja. Otoški novci so bili v 13. stoletju plačilno sredstvo celo na Hrvaškem in Ogrskem. V času pred prvo omembo Otoka kot trga je bila tu tudi mitnica, ki je zanesljivo poslovala v 13. in 14. stoletju. Najpozneje v 13. stoletju dobi Otok župno cerkev sv. Katarine in postane središče fare. Predstavljal je tudi pomembno prometno središče, ki je posredovalo trgovino med različnimi regijami, hkrati pa je bil pomemben center z močno proizvodnjo železarskih in usnjarskih izdelkov. Vrhunec razvoja je dosegel ob koncu

8 Blaznik, *Zemljiška gospostva na območju freisinške dolenske posesti*, str. 11–18; Ambrožič, *Materialni dokazi o navzočnosti freisinških škofov na Slovenskem*, str. 213.

13. stoletja in v 14. stoletju z ustanovitvijo habsburškega Novega mesta leta 1365 pa je začel nazadovati. Njegov konec pomeni napad Turkov leta 1473, ko se je v naselje zateklo prebivalstvo iz 52. okoliških vasi. Turki so kraj obkolili in ga v tretjem naskoku zavzeli, nato pa popolnoma požgali, ljudi pa deloma pobili, deloma odpeljali s seboj. Po tem času trg ni bil več obnovočen. So pa na njegovem mestu v letih 1967–1984 potekale arheološke raziskave pod vodstvom Vinka Šribarja in Vide Stare, ki so ponovno odkrile lokacijo do tedaj izgubljenega naselja ter dale dober vpogled v gospodarske dejavnosti njegovih prebivalcev.⁹

Po prihodu v **Kostanjevico na Krki** smo se odpeljali proti nekdanjemu **cistercijanskemu samostanu**, ki ga je leta 1234 ustanovil vojvoda Bernard Spanheimski in ga obdaril z velikimi posestvi. Sredi 14. stoletja je samostan razpolagal s 370 podložnimi kmetijami. Veljal je za najpomembnejše kulturno, versko in gospodarsko središče ob spodnji Krki, in sicer vse do leta 1785, ko ga je v okviru reform razpustil cesar Jožef II. Nekdanje bogastvo in veličina se zelo lepo kažeta v monumentalni arhitekturi, o čemer smo se ob sprehodu po lepo urejenem samostanskem kompleksu lahko prepričali tudi sami. V okviru nekdanjega samostana smo obiskali vinsko klet, kjer smo v prijetnem okolju okušali različna dolenjska vina, med drugim tudi vsem znani cviček. Zraven so nam postregli še z lokalno specialiteto, imenovano »cop na lop«. Hladno vino in okusna pogača sta pripomogla k nastanku prijetnega in sproščenega vzdušja ter nas dobro okrepčala in pripravila na naslednje podvige.

Iz Kostanjevice smo se po ozki in ovinkasti cesti odpravili proti **Brestanici**, kjer smo na **gradu Rajhenburg** imeli predviden naš naslednji postanek. V spremstvu vodnikov smo se podali na ogled muzejskih zbirk in zgodovine grajske stavbe. Grad Rajhenburg je eden izmed starejših grajskih objektov v Sloveniji. Nahaja se na skalnem pomolu nad reko Savo. Že leta 895 je na grajskem griču stala trdnjava, ki je bila v boju z Madžari kasneje porušena. Grad je med leti 1131 in 1147 na novo pozidal salzburški škof Konrad, o čemer priča najstarejši, romanski del objekta s stolpom in bivalnim delom. V prvem nadstropju stolpa je danes na ogled delno ohranjena in delno rekonstruirana romanska kapela. S stavbo in pripadajočim posestvom so upravljali ministeriali salzburškega škofa, ki so ime dobili po gradu – Rajhenburški. V času njihove uprave so ob romanskem stolpu postavili novo gotsko kapelo. Po izumrtju te rodbine leta 1570 so številni lastniki stavbi dodajali nove elemente. V 17. stoletju je rodbina Gallenstein vplivala na dokončno podobo gradu, ki se je ohranila do danes. Leta 1881 so grad kupili francoski menihi – trapisti in ga preuredili v samostan. Ukvarjali so se s številnimi dejavnostmi. Najbolj znani so bili po izdelovanju sira (trapist) in industrijski proizvodnji čokolade in likerjev. Imeli so svojo elektrarno, tiskarno in že leta 1896 tudi telefon. Na gradu so prebivali do konca aprila 1941, ko so jih pregnali

9 Šribar, K problemu urbanistične zasnove Otoka pri Dobravi, str. 24–25; Šribar, Obrtna dejavnost na Otoku pri Dobravi, str. 58.

Pogled na nekdanji cistercijanski samostan v Kostanjevici na Krki. (foto: Jože Štukl)

Grad Rajhenburg v današnji Brestanici. (foto: Jože Štukl)

Nemci in grad preuredili v preselitveno taborišče za izgon Slovencev v Srbijo, Nemčijo in na Hrvaško.¹⁰

Po koncu 2. svetovne vojne je bil grad nacionaliziran in preurejen v kazensko-poboljševalni dom (KPD) za ženske. Bil je najstarejša stavba, v kateri je deloval KPD. Stavba je bila stara 800 let, nazadnje prenovljena pred 300 leti. Zato so od 18. 5. do 29. 6. 1948, pred prihodom zapornic, grad temeljito adaptirali. Urejenih je bilo 37 skupnih spalnic za zapornice, s povprečno 30 posteljami, ter prostori za ambulanto in ordinacijsko sobo, na okna so bile nameščene mreže, obnovljeni so bili električna in vodovodna napeljava ter dimniki, na podstrešju pa so pripravili delavnice za namestitve podjetja Pletilka.¹¹ Kapaciteta zavoda je znašala okrog 600 oseb. Prve zapornice so v grad Rajhenburg prišle 30. 6. 1948 z vlakom iz Begunj, saj so tamkajšnji KPD preselili v Brestanico in ga preimenovali v KPD Rajhenburg, leta 1952 pa v KPD Brestanica. Leta 1948 je bilo v KPD

Rajhenburg 1.081 zapornic, od tega 756 političnih in 325 kriminalk. Osnovni cilj dela z zapornicami je bila prevzgoja z delom. Tako so zapornice v KPD Rajhenburg opravljale različna dela v delavnicah, zavodu in na ekonomiji. Delale so v delavnicah državnega industrijskega podjetja Pletilka, kjer so šivale moške hlače, srajce, tekstilne blazine ipd. V »hišni šivalnici« so šivale obleke in perilo za potrebe zavoda in tudi paznic, pogosto so krpale stara oblačila in vreče. V obrtnih delavnicah so pletle čipke, prte in preproge, iz vrbovih šib, rogoza in ličkanja so pletle košare in cekarje, šivale so copate in izdelovale embalažo za jajca. V zavodu so obsojenke delale v kuhinji, pekle kruh, delale v pralnici itd. Zapornice so opravljale tudi vse vrste kmetijskih del. Obdelovale so polja in vrtove ter pridelovale hrano, redile živino, ukvarjale pa so se tudi z mlekarstvom, s sadjarstvom in z žganjekuho.

10 <http://www.gradrajhenburg.si/o-gradu/zgodovina-gradu> (16. 1. 2018).

11 Mikola, *Kazenske ustanove in zaporniki v Sloveniji 1945–1951*, str. 67.

Večina sodnih procesov proti političnim zapornicam je bila montiranih, zato so skoraj vse obsojenke v letih 1952 in 1953 uspele s prošnjami za pomilostitev. Pozneje je bila večina rehabilitirana in spoznana za krivo obdolžene. V Rajhenburgu je bilo zaprtih veliko znanih Slovencek, med njimi tudi Ljuba Prenner in Angela Vode. Po izpustitvi večine političnih obsojenk so v zavodu ostale ženske, obdolžene različnih kriminalnih dejanj, tudi umorov in detomorov. Aprila 1956 je bilo v KPD Brestanica le še 230 obsojenk; julija 1956 so jih premestili v KPD Ig pri Ljubljani, KPD v Brestanici pa ukinili.

Že 4. 9. 1956 so v Brestanici odprli nov KPD, tokrat odprtega tipa za moške. V zavodu je bilo prostora za 50 obsojencev. 13. 1. 1959 so KPD Brestanica ukinili kot samostojen zavod, namesto njega pa organizirali delovno naselje KPD Dob z režimom odprtega tipa. Zapornikov, večinoma obsojenih na večletne kazni zaradi kriminalnih dejanj in gospodarskih prekrškov, je bilo okrog 40. Ukvarjali so se z govedorejo. Intenzivno so gospodarili vse do 15. 7. 1963, ko so KPD Brestanica ukinili.

V gradu Rajhenburg so 11. 3. 1957 uredili taborišče za madžarske begunce, ki so po revoluciji oktobra 1956 bežali z Madžarske. Pri urejanju gradu za begunce so sodelovali tudi obsojenci KPD. Taborišče za madžarske begunce je delovalo do 1. 11. 1957.

Po prenehanju delovanja taborišča za madžarske begunce je bila v gradu konec leta 1957 ustanovljena Sprejemna postaja Brestanica, baza za sprejem tistih, ki so bili prijeti ob poskusu ilegalnega prehoda čez zahodno mejo.¹²

Po letu 1966 so bili zapori v gradu ukinjeni. Od leta 1968 se je grad postopno spreminjal v muzejski objekt. Danes se tu nahaja izpostava Muzeja novejša zgodovine iz Ljubljane, kjer si lahko ogledamo stalne razstave o slovenskih izgnancih v času okupacije med 2. svetovno vojno, kazenskih ustanovah na gradu Rajhenburg, 1948–1966, o menihih trapistih na Rajhenburgu ter nekaj o zgodovini grajske stavbe.

Po končanem ogledu gradu in muzejskih zbirk smo se zbrali pred gradom in v večernem soncu naredili še skupinsko spominsko fotografijo. Sledilo je nekaj prostega časa, ki smo ga izkoristili za obisk muzejske prodajalne čokolade in likerjev ali edinstveno pokušino unikatnega trapistovskega piva, ki ima zelo visoko stopnjo vsebnosti alkohola. Nastopil je čas za slovo od gradu Rajhenburg in Brestanice. Pot smo nadaljevali proti naši končni postaji, gostišču Ribnik, kjer smo si privoščili obilno zgodnjo večerjo, ki smo jo zalili z izbrano kapljico. Po večerji smo v prijetnem vzdušju še malo posedeli in kramljali, nato pa se polni vtisov odpeljali proti domu.

12 <http://www.gradrajhenburg.si/razstave/stalne-razstave/kazenske-ustanove-na-gradu-rajhenburg-1948-1966> (16. 1. 2018).

Udeleženci izleta na gradu Rajhenburg. (foto: Mirjam Jezeršek)

SPLETNI VIRI:

<http://www.gradrajhenburg.si/o-gradu/zgodovina-gradu> (16. 1. 2018).

<http://www.gradrajhenburg.si/razstave/stalne-razstave/kazenske-ustanove-na-gradu-rajhenburg-1948-1966> (16. 1. 2018).

LITERATURA:

Ambrožič, Matjaž: Materialni dokazi o navzočnosti freisinških Škofov na Slovenskem.

V.: *Blaznikov zbornik*, Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU ; Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2005, str. 203–224.

Blaznik, Pavle: *Zemljiška gospodstva na območju freisinške dolenske posesti*. Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1958, 94 str. (Zbirka Razprave IV/6).

Granda, Stane: Usoda nekdanje freisinške posesti na Dolenjskem. V: *Blaznikov zbornik*, Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU ; Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2005, str. 193–202.

Jaki, Barbara: Novo mesto, umetnostni spomeniki. V: *Enciklopedija Slovenije*, 8. zvezek, Ljubljana : Mladinska knjiga, 1994, str. 37.

Kos, Franc: *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku*, knj. 3 (l. 1001–1100.) V Ljubljani : Leonova družba, 1911, 327 str.

Križ, Borut: *Jantar : dragulji Baltika v Novem mestu : katalog arheološke razstave, 20. april –30. september 2017*. Novo mesto : Dolenjski muzej, 2017, 133 str.

Mikola, Milko: *Rdeče nasilje : represija v Sloveniji po letu 1945*. Celje : Celjska Mohorjeva družba, 2012, 409 str.

Mikola, Milko: *Kazenske ustanove in zaporniki v Sloveniji 1945–1951*. Ljubljana: Nova obzorja : Inštitut Karantanija, 2016, 220 str.

Šribar, Vinko: Obrtna dejavnost na otoku pri Dobravi – freisinškem trgu Gutenwerth. V: *Loški razgledi* 19, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 1973, str. 58–74.

Šribar, Vinko: K problemu urbanistične zasnove Otoka pri Dobravi – freisinškega trga Gutenwerth. V: *Loški razgledi* 22, Škofja Loka : Muzejsko društvo 1975, str. 24–46.